

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Antunela Haluška

**UTJECAJ PSA NA RAZVOJ DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Diplomski studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

UTJECAJ PSA NA RAZVOJ DJECE

PREDŠKOLSKE DOBI

DIPLOMSKI RAD

Kolegij: Poznavanje biljaka i životinja

Mentorica: dr. sc. Irella Bogut, redovita profesorica

Studentica: Antunela Haluška

Matični broj: 3316

Osijek, 2018.

Sadržaj

SAŽETAK.....	V
1. UVOD	2
2. POVIJEST PSA.....	3
2.1. POVIJEST ŠKOLOVANJA PASA	4
2.2. KINOLOGIJA	5
3. O PSIMA.....	6
3.1. Urođeno (naslijeđeno) ponašanje psa	6
3.2. Psihofizičke osobine pasa i pasmine pasa	6
3.3. Cijepljenje i bolesti pasa	8
3.4. Njega psa	8
3.4.1. Higijena dlake	8
3.4.2. Higijena ušiju, očiju, noktiju i zuba	9
3.4.3. Fizička aktivnost psa	9
4. DIJETE I PAS	10
4.1. Želim psa.....	10
4.2. Pravila i granice	11
5. RAZVOJNI UČINAK PSA NA DJECU	14
Kognitivni razvoj djece.....	14
Socio – emocionalni razvoj djece	15
Razvoj odgovornosti kod djece	16
6. POTICANJE DJEČJEG RAZVOJA UZ TERAPIJSKOG PSA.....	18
6.1. Pomoć u poticanju govorno – jezičnog razvoja.....	19
6.2. Karakteristike rada s terapijskim psom	20
7. PRIMJERI ISTRAŽIVANJA	22
7.1. Istraživanje uloge psa u dječjem emocionalnom i socijalnom funkcioniranju.....	22
7.2. Istraživanje komunikacije između psa i djeteta.....	22
8. PISANA PRIPREMA ZA PROVOĐENJE AKTIVNOSTI NA TEMU „MOJ PAS“	24
9. ZAKLJUČAK.....	29
LITERATURA.....	30
ABSTRACT	31
PRILOZI	32

SAŽETAK

Psi imaju jedinstvenu vezu s ljudima, a naročito s djecom. Emocionalne su životinje koje imaju pozitivan utjecaj na djetinjstvo i cjelokupan razvoj djece. Pas je suosjećajan prijatelj, zabavljač, zaštitnik i učitelj djeci. Različitim istraživanjima zabilježeni su edukacijski i terapijski učinci koji pridonose socio-emocionalnim, kognitivnim i moralnim kvalitetama svakog pojedinog djeteta. Psi kod djece razvijaju odgovornost, samopouzdanje, utječu na njihovo zdravlje te ih potiču na vježbanje i igru. Također umiruju djecu te im pomažu da se opuste.

Ključne riječi: dijete predškolske dobi, pas, utjecaj životinja na djecu, razvoj djeteta predškolske dobi

1. UVOD

Za psa kažemo da je čovjekov najbolji prijatelj jer njegova inteligencija, odanost i ljubav čine ljude sretnima. Burić (2006/2007) navodi kako rezultati mnogih istraživanja potvrđuju činjenice da psi pozitivno utječu na svoje vlasnike. Uz psihološku dobrobit, vlasnici pasa imaju jači imunitet te su fizički aktivniji.

Osim dobrobiti za vlasnike pasa, psi pozitivno utječu na dječji razvoj. Od davnina je poznato da psi imaju posebno snažno razvijene i istančane osjećaje upravo za djecu, osobito malu. Od svih članova obitelji, pas će nerijetko najveće zanimanje pokazivati upravo za djecu i isključivo će njima s oduševljenjem i nemjerljivim veseljem posvećivati svu svoju pažnju. Slično je i s dječjim osjećajima. Većina djece naprosto obožava provoditi vrijeme u druženju i igri sa psima. Djeca se u društvu pasa i u igrama sa psima brže razvijaju, intenzivnije napreduju i u konačnici sretnija su i ispunjenija u svakom pogledu. Već u dobi od 5 mjeseci dijete s punom pažnjom prati pseće kretanje, mahanje repom, igru, valjanje i prevrtanje po podu. Nadalje, oni sasvim maleni u nastojanju da dođu do psa češće pužu te tako brže razvijaju motoriku, jačaju mišiće, kostur, ravnotežu. U fazi razvoja komunikacije dijete će brže savladati govorne vještine. U početku to će biti riječi *vau-vau*, zatim će ono nastojati izgovoriti ime psa. U kasnijem razvoju djeca uz psa lakše razvijaju osjećaj za pažnju, maženje, privrženost, nježnost. Također, tu je i obraćanje psu, druženje te komunikacija sa psom, što će biti od velikog značaja za kasnije umijeće komunikacije i interakcije s vršnjacima. Nadalje, jedna od značajnih lekcija koju nešto starije dijete uči zahvaljujući psu je odgovornost i disciplina. Spoznaja da opstanak drugog živog bića ovisi o njemu, kod djeteta može učvrstiti osjećaj svijesti, pripadnosti i samopouzdanja (Burić, 2006/2007: 2-3).

Od najranijeg djetinjstva okružena sam psima, kako u svom domu tako i u susjedstvu. Ljubav prema njima rasla je s godinama. Odrastajući uz pse, shvatila sam da prisutnost psa u dječjem životu nosi sa sobom nebrojene koristi. Zbog toga sam odlučila pisati o utjecaju psa na razvoj djece predškolske dobi.

2. POVIJEST PSA

Pas, *Canis familiaris*, kralježak je, sisavac i zvijer, pripadnik porodice pasa (Canidae) koja obuhvaća i lisicu, čaglja, vuka te australskog dinga. Smatra se da je predak psa bila životinja slična vuku – vjerojatno mješanac između vuka i čaglja – koja je živjela prije nekoliko milijuna godina (Bolha, 2014: 4).

Bolha (2014) navodi da su psi bili prve domaće životinje među sisavcima i da su ih ljudi pripitomili prije otprilike 17 tisuća godina. Psi su vjerojatno i prve pripitomljene životinje koje čovjeku vjerno služe sve do danas. Ljudi su ih selektivno razmnožavali za mnoge namjene, a rezultat toga su životinje različitih oblika, veličina i sposobnosti. Ponašanje pravih divljih pasa još nam pomaže shvatiti mehanizme psećeg ponašanja. Osobito je govor tijela naših pasa umnogome ostao sličan onom njihovih divljih rođaka. (Collins, 2012: 15)

S druge strane, postoji mišljenje da su psi prvi put pripitomljeni još u kamenom dobu – prije najmanje 50 tisuća, a vrlo vjerojatno čak i 100 tisuća godina. Sve ovo doznajemo s crteža iz starog kamenog doba koji prikazuju lov ljudi sa psima. Najstariji ostaci pitomih pasa pronađeni su u iskopinama europskih naseobina, a datiraju iz kasnog srednjeg kamenog doba. Ti ostaci nalikuju dingu, divljem psu udomaćenom u Australiji. O razlozima zbog kojih se psa počelo smatrati „čovjekovim najboljim prijateljem“ postoje mnoge teorije, ali nisu pronađeni dokazi koji bi ijednu od njih potvrdili. Moguće je da su se psi zbog svoje sklonosti skupljanju ostataka priklonili čovjeku, a on je ubrzo razvio sve sposobnosti ove inteligentne, vješte i uglavnom poslušne životinje. Pretpostavlja se da su počeci prijateljstva između čovjeka i psa nastali kao rezultat međusobnog udruživanja nomadskih plemena i čopora vukova/šakala, goneći istu divljač po istim teritorijima, zahvaljujući analognim tehnikama lova (Bolha, 2014: 6-7).

Bolha (2014) ističe kako prema najnovijim istraživanjima pas najvjerojatnije vodi porijeklo od vuka. Ovaj zaključak je izveden na osnovu analize građe zuba – molara. Vuk i pas imaju istovjetnu građu molara, dok se ova zajednička anatomska osobina ne može naći usporedo kod pasa i šakala.

Bihevoristi ističu kako se čini da su vukovi, premda sa psima imaju mnogo zajedničkih nagonskih ponašanja, izgubili mnoga psolika obilježja navodi Collins (2012). Collins (2012) ističe kako je udomaćivanje pasa unutar vrste potaknulo zadržavanje mladenačkih obilježja, tjelesnih i ponašajnih, kod odraslih jedinki tijekom cijelog života. Zahvaljujući svojim mnogobrojnim sposobnostima, pas obavlja različite poslove prilagođene današnjem načinu

života. Ali unatoč sposobnostima da se prilagode modernom načinu života i zahtjevima suvremenog čovjeka, psi su zadržali određena urođena ponašanja (Bolha, 2014: 10).

Slika 1. Sličnosti vuka i psa (<http://petmagazine.rs/tag/slicnost-psa-i-vuka/> datum preuzimanja 23.10.2018.)

2.1. POVIJEST ŠKOLOVANJA PASA

Termin odgoj veže se za osnovne radnje i ponašanja koje bi pas trebao usvojiti kako bi skladno funkcionirao u našem društvu, dok se školovanje veže uz specijalističke radnje, bilo da se radi o službenim, lovnim ili sportskim psima koje držimo, baš kao i nekad, ponajprije radi obavljanja određenih zadataka (Collins, 2012: 74). Još je perzijski kralj Kyros (Kir) davne 550. g. pr. Kr. koristio pse u ratne svrhe. Bili su to veliki borbeni psi koji su u borbi nosili zaštitne oprsnice. Rimljani su nastavili koristiti ratne pse, no počeli su osim velikih borbenih pasa uzgajati i elegantnije pse lakše građe. Teški psi bili su „oružje“ u borbi, dok su lakši psi bili stražari i čuvari te osobni branitelji. Oko 1500. g. u Europi su se psi koristili kao čuvari granica tijekom čestih ratova. U Engleskoj se počinju koristiti za obranu stoke i konja od kradljivaca dok su kasnije u Americi korišteni u lovu na odbjegle robove (Bolha, 2014: 13).

Policijski komesar u Ghentu u Belgiji uočava sposobnost belgijskih ovčara i njihovih trenera pa 1899. godine pokreću prvu školu za policijske pse. U nekim zemljama počinju se razvijati nacionalni programi rada sa psima. Svi ti programi imaju svrhu testirati urođene nasljedne osobine pasa, njihovu spremnost za rad s čovjekom te sposobnosti psa i vodiča. Danas se i načinom školovanja i prikazom tog rada kroz ispite i natjecanja uočava značajna

razlika između školovanja službenih pasa, poglavito u svrhu njihove primjene u policiji i vojsci te školovanja u svrhu sporta. Dok se kod službenih pasa zbog njihove zadaće često radi više na poticanju obrambenog nagona, kod sportskih pasa potiče se plijenski nagon. Takvi psi mogu biti i dobri obiteljski i sportski psi. Discipline i programi školovanja u sportsko-ranoj kinologiji danas se provode po različitim nacionalnim i internacionalnim programima (Bolha, 2014: 13-14). Collins (2012) ističe da bi pristup odgoju i školovanju pasa trebao bi biti human uz uvažavanje integriteta jednog živog stvora s kojim dijelimo svakodnevicu.

2.2. KINOLOGIJA

Znanost o psima naziva se kinologija. Potječe od grčkih riječi „kynos“ + „logija“. Iz toga proizlazi da je čovjek koji se bavi proučavanjem, stručnim uzgojem te vrednovanjem pasa kinolog. Osim kinologa postoje i ljudi koji su ljubitelji pasa, koji ih jednostavno vole i njeguju, bez obzira na rasu ili vrednovanje. Takve ljude nazivamo kinofili (Bolha, 2014: 15). Kinologija kao znanost nastala je u Francuskoj. (Collins, 2012: 7)

Bolha (2014) ističe kako kinološke organizacije vode računa samo o čistokrvnim psima odnosno o onima koji posjeduju rodovnik (pedigre) što je potvrda njihova čistokrvnog porijekla. U rodovnoj knjizi pojedine zemlje upisani su svi rasni psi po pasminama. No treba znati da čistokrvnost i rodovnik nisu apsolutna garancija da će određeni primjerak biti pozitivno ocijenjen.

Prema Bolha (2014) najveća međunarodna kinološka organizacija po broju zemalja članica je Međunarodna kinološka federacija (Federation Cynologique Internationale – FCI). Osnovana je 1911. godine u Parizu, a utemeljile su je kinološke organizacije Belgije, Njemačke, Francuske, Nizozemske i Austrije, a godinu dana kasnije pridružile su im se Španjolska i Italija. U cijelom svijetu priređuju se razne kinološke manifestacije koje se dijele na smotre (lokalnog karaktera), revije, nacionalne i internacionalne te svjetske izložbe kao i razna natjecanja u radu službenih i lovnih pasmina pasa.

Slika 1. Logo Međunarodnog kinološkog saveza
(https://bs.wikipedia.org/wiki/Međunarodni_kinološki_savez datum preuzimanja 18.9.2018.)

3. O PSIMA

3.1. Urođeno (naslijeđeno) ponašanje psa

Neovisno o davnoj povijesti i teorijama o nastanku današnjih pasa te posljedično njihovoj sposobnosti prilagođavanja današnjem načinu života suvremenog čovjeka, dakle unatoč tome, psi su zadržali određena urođena (naslijeđena) ponašanja, koja se kod nekih ispoljavaju jače, kod nekih slabije, a koja nazivamo atavizmom (Bolha, 2014: 16). Primjere za atavizme nalazimo u sljedećim ponašanjima pasa:

- jedenje trave
- zakopavanje hrane
- lančano lajanje i zavijanje pasa u susjedstvu
- trčanje za automobilima – biciklima – ljudima
- grebanje šapama po zemlji
- označavanje urinom
- kruženje prije lijeganja
- jedenje izmeta i sl.

3.2. Psihofizičke osobine pasa i pasmine pasa

Psi su nam se tako vješto uklopili u svakidašnje živote da je u njihovu ponašanju lako prepoznati ljudske osjećaje, no lako je i dospjeti u zabludu da su poput nas ističe Collins (2012). Potrebno je znati tumačiti pseće ponašanje u divljini i suvremenom, kućnom okružju (Collins, 2012:11). Da bi bolje shvatili određena ponašanja i reakcije pasa, a time i bolje usmjerili njihov rani odgoj i kasnije školovanje, Bolha (2014) navodi kako je potrebno znati nešto o njihovim nagonima, refleksima, te njihovim obrambenim nagonima. U životu čovjeka najvažnije je osjetilo vid, zatim sluh, njuh i okus dok je kod psa njuh na prvom mjestu. Collins (2012) ističe kako su pseći mirisni receptori 44 puta snažniji od čovjekovih, a pogotovo savitljivost nosnica i mirisno pamćenje, koje je svim psima urođeno. Stupanj razvoja raznih osjetila ovisi od više faktora. Zavisi od pasmine, oblika, pogodnosti u kojima pas živi i kojima se prilagođava.

Refleksi su reakcija organizma na podražaje. Postoje refleksi koji se prenašaju na potomke, znači oni koji su prirođeni i naučeni refleksi nastali nečim doživljenim tijekom života. Kod pasa nastaju veoma burne reakcije na podražaje što znači da se lako uzbude te se nakon određenog vremena smire.

Nagon je motivirajući faktor koji nastaje iz neke određene unutarnje potrebe. Tako često primjećujemo da se psi rastežu, zijevaraju, traže hranu. Nagon je neuropsihološki mehanizam, smješten u centralnom živčanom sustavu, koji pomaže opstanku životinja (pasa) u njihovoj okolini. Ostao je kod psa kao nasljedna osobina predaka.

Instinkt je prirođena sposobnost životinjske vrste da kod određenih situacija izazove podsvjesnu reakciju.

Temperament je skup psihičkih osobina koje su važne za svakog psa, a izražava se u obliku raspoloženja.

Obrambeni nagon je nagon za lovljenje plijena i veoma je razvijen kod pasa. On uključuje lovljenje, donošenje, traženje plijena njuhom, trešnju plijena do smrti, skakanje na plijen, griženje i povlačenje plijena na zemlju. Ovaj je nagon izražen već kod štenaca, a naglašeniji je kod odraslog psa (Bolha, 2014: 17).

Psi ne govore samo tijelom, oni se i glasaju. Istraživanja različitih dubina i glasnoća laveža upućuju na to da psi lajanjem mogu slati različite poruke. Nerijetko je, međutim, uz vježbu, psa lakše razumjeti promatrajući mu govor tijela, nego slušajući ga. (Collins, 2012: 29)

Pasmine pasa:

- Njemački ovčar
- Rotvajler
- Njemački bokser
- Doberman pinč
- Njemačka doga
- Belgijski ovčar
- Bernski planinski pas
- Australski ovčarski pas
- Irski vučji hrt
- Kineski (kukmasti) pas
- Njufaundlend
- Gordon seter
- Irski seter
- Maltezer
- Francuski buldog
- Jorkširski terijer
- Pudl
- Engleski buldog
- Labradorski retriver
- Zlatni retriver
- Bigl
- Mops
- Čau čau
- Tornjak
- Bulterijer
- Američki stafordski terijer

3.3. Cijepljenje i bolesti pasa

Jedna od temeljnih obveza, u nekim slučajevima i zakonska obveza, svih vlasnika pasa je briga o njihovom zdravlju ističe Bolha (2014). Između ostalog, to se postiže i zaštitnim cijepljenjima te obveznim zakonskim cijepljenjima. Cijepljenjem se potiče imunološki sustav psa na stvaranje zaštitnih protutijela i time se smanjuje mogućnost oboljenja od potencijalno opasnih i smrtonosnih zaraznih bolesti navodi Collins (2012). U pravilu štenci se cijepu protiv više bolesti odjednom, tako da se prvi put cijepu u dobi od 7 tjedana, a zatim svaka tri tjedna: tri put se cijepu protiv zaraznih bolesti, a nakon navršenih 3 mjeseca života cijepi ih se protiv bjesnoće i ugrađuje im se mikročip. Označavanje pasa mikročipom uvedeno je u Hrvatskoj kao zakonska obveza vlasnika od 15. listopada 2003. godine prema odredbama Pravilnika o označavanju pasa. Također Bolha (2014) ističe kako treba znati da je mikročip trajan i da se ugrađuje samo jednom u cijelom pasjem životu.

Bolesti pasa:

- bjesnoća
- štenečak ili pasja kuga
- leptospiroza
- paraviroza (virusna upala želuca i crijeva)
- infekcioni traheobronhitis (zarazni pasji kašalj)
- virusni hepatitis
- nametnici probavnog trakta
- kožni nametnici (buhe, uš, krpelji, šugavci, gljivice).

3.4. Njega psa

3.4.1. Higijena dlake

Higijena dlake započinje pravilnom upotrebom četke ili češlja kojima se odstranjuju nečistoće, mrtva dlaka, te se sprečava stvaranje zamršenih pramenova. Postoje različiti tipovi pomagala: željezni češljevi s gustim ili rijetkim zubima, zubima od prirodnih vlakana ili najlona, gušće ili rjeđe i sl. Psa duge dlake češlja se rijetkim češljem dok psa oštre dlake treba četkati četkom. Češljanje odnosno četkanje se obavlja svakih nekoliko dana, a po potrebi i češće, no ne treba pretjerivati. Osim što ga treba češljati, psa treba i povremeno okupati. Potreba za kupanjem ovisi o vrsti dlake i uvjetima u kojima pas živi. No, ni prečesto kupanje nije preporučljivo; dolazi do začepjenja žlijezdi lojnica koje luče masne sastojke koji štite dlaku, te se tada pojavljuje neugodan miris iako je pas okupan (Bolha, 2014: 21). Collins

(2012) navodi kako s psima koji ne vole uređivanje treba početi nježno i pri ruci imati poslastice kojima ćete ih ponuditi kada za to bude potrebno.

3.4.2. Higijena ušiju, očiju, noktiju i zuba

Prema Bolha (2014) higijena pasa nije potpuna ako se ne obrati pažnja a oči, uši, zube i nokte. Uši su dio tijela koji je vrlo osjetljiv te ih treba svakodnevno pregledavati. Uz pomoć vate čisti se samo ono što je na vidljivom dijelu uha. Štapiće za uši ne treba upotrebljavati jer se mogu izazvati neželjene posljedice. Collins (2012) ističe da uho mora biti ružičasto i čisto, bez iscjetka. Ako su oči psa zdrave i živahne, ne treba provoditi posebnu njegu. Dovoljno ih je svako toliko obrisati vatom namočenom u mlaku vodu, nježnim potezom od dijela bližeg njuški s suprotnom uglu oka. Bolha (2014) ističe da su zubi za psa vrlo važan organ. Svi problemi u vezi sa zubima donose psu poteškoću u žvakanju te dovode do smanjenja volje za jelom. Na njima s vremenom nastaje zubni kamenac, žuto – smeđe naslage koje prekrivaju zube. Potrebno je održavati higijenu usne šupljine psa kako bi se izbjegli takvi problemi. Nokte psa treba pregledavati u određenim vremenskim razmacima ovisno o načinu života psa. Psi koji se puno kreću po raznim terenima troše svoje nokte u dovoljnoj mjeri pa ih nije potrebno rezati. Psima kod kojih to nije slučaj nokti se režu posebnim škarama kada je to potrebno. Collins (2012) ističe pravilo da ako nokti znatno strše ispred prsta i dodiruju tlo prije jastučića, treba ih skratiti.

3.4.3. Fizička aktivnost psa

Zdrava fizička aktivnost je bitan element koji utječe na zdravlje psa. Redovite šetnje imaju višestruke prednosti i treba ih primjenjivati već sa psima najmlađe dobi. Istraživanja pokazuju kako prikladna količina odgovarajuće aktivnosti pridonosi ublažavanju napetosti, temperamentnim psima ulijeva mirnoću te sprječava problematična ponašanja. (Collins, 2012: 116)

Slika 2. Fizička aktivnost psa (Collins, 2012,120)

4. DIJETE I PAS

4.1. Želim psa

Buljan - Flander i Karlović (2004) ističu kako je svim roditeljima poznato s koliko entuzijazma i ushićenosti djeca pristupaju četveronožnim i dvonožnim stvorenjima. Čak i znanstvenici sve više pažnje posvećuju činjenici da su kućni ljubimci značajni za dobrobit ljudi. Uz mačke, ribe i ptice, psi su jedni od najčešćih kućnih ljubimaca. Dokazano unapređuju osjećaj općeg zadovoljstva životom, predstavljaju način prevencije različitih bolesti i unapređuju zdravlje.

Vjerojatno se svaki roditelj susretne s dječjom zamolbom „Mama, tata, ja bih psa!“ Mnogi parovi i prije rođenja djeteta imaju psa te dijete od malena uči o suživotu s psom i polako može preuzimati sve veću ulogu u brizi za psa. Često se susrećem s obiteljima u kojima su djeca željela psa, a roditelji su im ispunili želju. No ubrzo su psa poklonili nekom drugom, jer je odluka bila prenapla i nepromišljena. Djeca su se zasitila psa. Krivicu za to ne snose djeca. Odgovorni su prije svega roditelji ističe Collins (2012).

Mnoge obitelji danas žive užurbanim tempom, često nemajući dovoljno vremena jedni za druge te se mnogi roditelji mogu zapitati kako bi to tek izgledalo sa psom u kući. Mogu biti sumnjičavi oko djetetovih obećanja da će se ono brinuti o psu te ustrajati na tome da ne dozvole psa. Druženje djeteta i psa može imati pozitivan utjecaj na razvoj djeteta i može promicati kvalitetu života, i djece i pasa. Nađeni su mnogi pozitivni pomaci kod djece koja su dobila psa, a osobito kod djece s posebnim potrebama, prvenstveno u smislu da ih vršnjaci puno bolje prihvaćaju. Zabilježeni su i mnogi učinci posjedovanja psa kao kućnog ljubimca koji doprinose socio – emocionalnim i moralnim kvalitetama djeteta. (Buljan – Flander i Karlović, 2004: 22)

Prema Buljan – Flander i Karlović (2004) psi također imaju umirujući učinak, posebno kod djece s poremećajima u ponašanju ili učenju, mogu utjecati na poboljšanje ponašanja i koncentracije, smanjenje stresa i povećanje samopoštovanja. Mogu poticati izražavanje i komunikativnost povučene i sramežljive djece te ohrabriti traumatiziranu djecu, koja se možda boje ljudi, a potrebna im je bliskost. Držanje psa kao ljubimca, s druge strane, može pomoći djeci prebroditi eventualna negativna iskustva sa životinjama, kao i ona doživljena u obitelji. Znanstveno je utvrđeno da djeca koja imaju pse za kućnog ljubimca sa znatno manje stresa prebrode razvod roditelja. Utvrđeno je da psi:

- Potiču djecu na razmišljanje i učenje zato što djeca razvijaju interes za prirodu, raste im entuzijazam i raduju se bavljenju životinjom.
- Potiče dječje poštovanje prema vlastitom životu, te samim time poboljšavaju odnose s vršnjacima, roditeljima, učiteljima.
- Razvijaju osjećaj odgovornosti kod djece.
- Uče djecu kako se treba o drugome brinuti, paziti ga i voljeti.
- Vode razvijanju različitih hobija i ponekad zanimanjima vezanim uz skrb za životinje.
- Poboljšavaju školski uspjeh kod neke djece (Buljan – Flander i Karlović, 2004: 25).

Brinuti se o psu istodobno znači i biti odgovaran za njega i posvećivati mu puno pažnje – djeci je to ujedno važna životna lekcija ističu Buljan – Flander i Karlović (2004). Briga za druge nije urođena osobina – ona se uči putem brojnih životnih iskustava. Djecu je važno ohrabrivati da se što samostalnije brinu i dijele odgovornosti oko skrbi za psa, ali trebalo bi osigurati i podršku djetetu – starije dijete ili odraslog koji bi djeci pomogao ili ih nadgledao. Collins (2012) navodi kako djetetu na način primjeren njegovoj dobi treba rastumačiti da psa ne možemo uključiti, kada želimo i isključiti, kada za psa nemamo volje ili vremena. Također važno je djetetu dati zadaće koje su prihvatljive za njegovu dob. Predškolsko dijete može povremeno uz pomoć roditelja nahraniti psa, pogladiti ga, ići u zajedničku šetnju. Važno je da djeca od roditelja nauče da je pas živo biće koje zaslužuje skrb, pravilno postupanje i dobru njegu, a sve će ovo djeca najbolje naučiti promatranjem.

Prema Buljan – Flander i Karlović (2004) važno je istaknuti da, bez obzira na to što dijete može dobiti psa koji je „samo njegov“, jednom kad pas uđe u obitelj, i roditelji snose velik dio odgovornosti i poslova oko ljubimca. Stoga je važno da svaki roditelj dobro razmisli o tome je li spreman na ovu odgovornost, hoće li moći voditi dijete kroz skrb o životinji i posvetiti tome određeno vrijeme svaki dan. Collins (2012) navodi kako često savjetuje roditelje neka se koji mjesec prije kupnje psa ponašaju kao da već imaju psa.

Ono što je, međutim, sigurno jest da jednom kad pas uđe u obitelj, bit će veliki izbor veselja za sve.

4.2. Pravila i granice

Većina djece voli pse i koristi svaku priliku da im se približi. Kako bismo spriječili nezgode, djeci treba objasniti da ga pas može ugristi nehotice, u igri, jer koristi zube za ono za što mi imamo ruke – da bi nešto zgrabio. Ne treba pretjerivati u igri sa psom jer psi ne znaju

igrati se s djetetom kojeg ugrizi bole. Ako se pas tijekom igre pretjerano uzбудio treba prekinuti igru i pustiti psa da „dođe do daha“ (Buljan – Flander i Karlović, 2004: 27).

Svaki roditelj treba naučiti dijete da voli i poštuje svojeg psa. Samo dosljedno uvažavanje pravila ponašanja u odnosu dijete – pas može djetetu osigurati prekrasne i nezamjenjive trenutke provedene u igri ili šetnji sa psom. Djeci treba objasniti i naučiti ih da ne ulaze u dvorište u kojem je pas sam, ne pružaju ruke kroz ogradu ili prozor da bi pogladili psa, a posebno da ne diraju vezanog psa i stvari koje mu pripadaju. Postoje neki znakovi upozorenja koje nam psi pokazuju i koje bismo trebali prepoznati i prema tome znati kakvu reakciju očekivati od psa, primjerice, uši priljubljene uz glavu, ispružene prednje noge u polu čučućem stavu, nakostriješena dlaka uz glavu, režanje ili lavež s iskešenim zubima. Collins (2012) ističe primjer, pas otvorenih usta, uvučeni kutovi usana, njuška naborana, katkad iskeženi zubi upućuju na psa koji se boji. Takvog psa treba poštovati – jer pas koji se boji jest pas koji može ugristi. Primjereno uzrastu djeteta, treba ga naučiti prepoznati takve znakove i što treba učiniti u tom slučaju, primjerice, prestati raditi ono što trenutno radi, umiriti se, povući se vrlo polako u stranu. Poznato je i uvriježeno mišljenje da su djeca i psi rođeni jedni za druge i da psi osjećaju da se radi o bezopasnom stvorenju. Moguće. Međutim, stvarnost je u mnogočemu drugačija od toga (Buljan – Flander i Karlović, 2004: 27-28).

Buljan – Flander i Karlović (2004) navode da je za život sa psom važno da roditelji postavе granice i usvoje osnovna pravila ponašanja prema psu i usmjere ponašanja djeteta prema psu. Kao osnovno, nikad ne ostavljati dijete i psa same. Životinje imaju svoje granice, čak i one najstrpljivije. S psom trebaju najprije vladati roditelji, a zatim tome naučiti djecu. Potrebno je podučiti dijete da bude nježno prema psu, da ne dira njegovu hranu i da ga ne smeta pri jelu, odmoru i snu. Također važno je uključiti dijete o brigu o psu. Pas mora imati svoje mjesto za spavanje, svoje igračke i kosti za grizenje, nije preporučeno da psi spavaju s djecom u krevetu.

Da bi se mogli igrati sa psom (ovisno o uzrastu i samo pod kontrolom roditelja), djecu je potrebno naučiti i sljedeća jednostavna pravila:

- Ne viči na psa, ne trči, ne skači prema njemu. Mazi ga nježno od glave prema repu i budi strpljiv sa psom.
- Ne tuci psa, nemoj skakati na njega, ne jaši psa kao konja, ne gazi mu po nogama, ne vuci ga za rep i uši.
- Pas nije igračka, nemoj ga oblačiti u odjeću za lutke, ne vješaj mu ogrlice ili naušnice, ne stavljaј mu naočale, nemoj mu davati svoje igračke i ne oduzimaј mu njegove igračke.

- Pusti psa da spava, nemoj sjediti u njegovoj košari, ne nudi ga hranom dok spava, ne guraj mu igračke u košaru i ne pokušavaj ga probuditi.
- Pohvali psa, kad pas učini nešto dobro, reci mu „Bravo!“, a kada učini nešto loše, reci mu „Ne!“ ili „Fuj!“.
- Ne hrani psa svojom hranom, ne daj mu sokove, mlijeko, kekse, čokoladu (Buljan – Flander i Karlović, 2004: 29).

Slika 3. Djevojčica i pitbull (<https://www.tportal.hr/lifestyle/clanak/djevojčica-ima-potpunu-kontrolu-nad-sest-pit-bullova-20150112/print> datum preuzimanja 7.11.2018.)

5. RAZVOJNI UČINAK PSA NA DJECU

Psi doprinose kognitivnom, emocionalnom, fizičkom, socijalnom te motoričkom i općem razvoju, a ti učinci potvrđeni su na različitim subuzorcima u više znanstvenih studija (Triebenbacher, 2000.; Melson i Fine, 2006.; Endenburg i van Lith, 2011.; Bystrom i Persson, 2015. Prema Lakatoš i Vejmelka, 2018: 108).

Kognitivni razvoj djece

Odnos s psom može imati značajne pozitivne učinke na dijete, posebice na razvoj socijalnih i kognitivnih kompetencija (Poresky, 1996.; Melson, 2003.; Souter i Miller, 2007.; Daly i Morton, 2009. Prema Lakatoš i Vejmelka, 2018: 109). Komunikacija sa psima djeci donosi spontanu radost i sreću, a zanimljivo je da istovremeno potiče razvoj verbalnih vještina i usvajanje jezika kod male djece. Također, komunikacija sa psima kod djece razvija i kapacitete za dekodiranje neverbalnih informacija (Guttman, 1984. prema Lakatoš i Vejmelka, 2018: 110).

Iako komunikacija sa psom može djelovati ograničavajuće s obzirom da se odvija samo na neverbalnoj razini, upravo je to jedan od razloga zašto psi i mlađa djeca tako lako uspostavljaju blizak odnos. Prema Lakatoš i Vejmelka (2018) do razvoja komunikacijskih vještina dolazi uslijed dvojake funkcije psa; primatelja djetetove poruke (čak i kad je ona verbalno nekoherentna) i zanimljivog verbalnog stimulansa, potičući komuniciranje djeteta kroz izražavanje pohvale, naredbi, ohrabrenja i kazne. Za djecu s donekle ili potpuno usvojenim verbalnim vještinama, poticajno može biti čitanje psu ili učenje psa trikovima, pri čemu reakcija, odnosno odgovor psa vodi novim iskustvima i povećanju znanja o društvenom ponašanju (Tissen, Hergovich i Spiel, 2007. prema Lakatoš i Vejmelka, 2018: 111).

Učenje u prisutnosti psa poboljšava ishode učenja kod djece (Vygotsky, 1978.; Beetz i sur., 2011. prema Lakatoš i Vejmelka. 2018: 112). Istraživanja učinka psa u edukativnom kontekstu pokazala su kako prisutnost psa u školskoj učionici povećava osjećaj kompetencije za školske zadatke te motivira djecu za usvajanje novih znanja, povećava suradljivost i pažnju, umanjuje stres i promiče prosocijalno ponašanje. Prisutnost psa u predškolskim ustanovama može potaknuti prepoznavanje objekata kao kognitivni zadatak, na temelju čega se odbacuje laička pretpostavka da će prisutnost psa narušiti koncentraciju djece. Nekoliko je razloga zašto psi pružaju djeci priliku za učenje; Lakatoš i Vejmelka (2018) navode kako su psi predvidivo nepredvidive. Za dijete, pas utjelovljava ono što Piaget smatra da je osnova

svog učenja: kognitivnu nekongruentnost, umjerena odstupanja od utvrđenih obrazaca i nove informacije. Nadalje, psi za većinu djece mogu biti snažni motivatori za učenje iz dva poznata razloga: djeca brže usvajaju i zadržavaju informacije o temama koje su im emocionalno važne, a dječje učenje je optimizirano kada se odvija u kontekstu relevantnih odnosa (Hatano i Inagaki, 1993.; Vygotsky, 1978. prema Lakatoš i Vejmelka 2018: 113).

Socio – emocionalni razvoj djece

Ljudi i psi sposobni su uspostaviti cjelovite socijalne odnose, koji mogu utjecati na emocionalni i socijalni razvoj te biti posebno značajni, za djecu s nesigurnim obrascima privrženosti (Barker i Dawson, 1998.; Beetz, Julius i Kotrschal, 2012., Julius i sur., 2013., prema Lakatoš i Vejmelka 2018: 115).

Najčešće istraživani učinak psa na socio-emocionalni razvoj djece odnosi se na razvoj empatije, odnosno uživanje u emocionalno stanje druge osobe. Već i sama prisutnost psa dovodi do povećanja razine oksitocina koji utječe na razvoj empatije prema psima, ali i prema ljudima, te je stoga osnova za razvoj socijalne inteligencije. U prilog tome idu brojna istraživanja koja potvrđuju povezanost empatije i posjedovanja, prisutnosti te privrženosti psu. Prvenstveno, već i sama prisutnost psa u okruženju poput školske učionice može pridonijeti razvoju empatije kod djece (Hergovich i sur., 2002. prema Lakatoš i Vejmelka, 2018: 116).

Istraživanja koja su se usmjerila na povezanost empatije i privrženosti psu dosljedno pokazuju da djeca s višim stupnjem privrženosti psu postižu više rezultate na mjerama empatije prema ljudima i životinjama. Ovaj rezultat ukazuje na potrebu preispitivanja mogućnosti da je na nalaze istraživanja o posjedovanju psa zapravo utjecala privrženost psu kao posredujuća varijabla. U pokušaju jasnog razgraničenja posjedovanja i privrženosti psu kao prediktora empatije, neki istraživači ispitali su istovremeno povezanost sva 3 konstrukta; kada su se posjedovanje i privrženost psu tretirali kao zasebne varijable, pokazalo se da nema statistički značajne razlike u empatiji između djece koja imaju i one koja nemaju psa, ali djeca koja iskazuju visoku privrženost psu empatičnija su od djece s niskom privrženosti i djece koja nemaju. Zanimljivo je da je istraživanje Vizek-Vidović i sur. pokazalo kako viši stupanj empatije prema ljudima iskazuju samo djeca koja imaju psa, no smatraju da je potrebno razmotriti mogućnost da je viši rezultat tih ispitanika na skalama empatije posljedica privrženosti psu kao posredujuće varijable, a ne samog posjedovanja psa (Lakatoš i Vejmelka, 2018: 120).

Osim razvijenije sposobnosti empatije, djeca koja imaju psa ili mačku kao kućnog ljubimca pokazala su se više prosocijalno orijentiranom, a u adolescenciji se češće odlučuju

odabrati pomagačku profesiju (Vizek-Vidović i sur., 2001. prema Lakatoš i Vejmelka, 2018: 121). Još jedan od važnih socio-emocionalnih učinaka psa na ljude, pa tako i na djecu, jest anksiolitičko djelovanje psa. Druženje sa psom potiče ugodne osjećaje, smanjuje stres i povećava osjećaj sigurnosti te generalno ima smirujući i opuštajući učinak. Već i sama prisutnost psa umanjuje bihevioralne, emocionalne i verbalne simptome anksioznosti pri blago stresnim situacijama poput posjete liječniku. Iako se u navedenim slučajevima radi o trenutnoj i kratkotrajnoj regulaciji stresa, psi kod djece mogu potaknuti i dugoročne pozitivne promjene. Tome svjedoči nalaz istraživanja Arambašić i sur. koje je pokazalo da djeca koja imaju psa i/ili mačku značajno češće koriste određene strategije suočavanja sa stresom izražavanje emocija, traženje socijalne podrške i rješavanje problema od djece koja imaju drugu vrstu životinje kao kućnog ljubimca te djece koja nemaju kućnog ljubimca. Uparujući navedeno s nalazima o sposobnosti pasa da pružaju socijalnu podršku i sposobnosti djece da pronađu utjehu i sigurnost u psima tijekom turbulentnih životnih razdoblja, nije iznenađujuće da se psi nerijetko koriste u radu s djecom i mladima koji su proživjeli traumatska iskustva. Kada je dijete suočeno s bolešću opasnom po život, pas već samo vlastitim prisustvom može biti izvor sigurnosti i iscjeljenja djetetu bez nade, pružajući smireno odobravanje i ljubav (Lakatoš i Vejmelka, 2018: 123).

Nadalje, Lakatoš i Vejmelka (2018) navode da djeca koja odrastaju uz kućne ljubimce iskazuju višu razinu socijalne kompetencije te se razvijaju u kompetentnije odrasle osobe u odnosu na drugu djecu. Već je spomenuto da se interes i privrženost djece psima smanjuju s dobi, no navedeni nalazi impliciraju da psi mogu biti jednako značajni za razvoj adolescenata kao i razvoj male djece, posebice uzme li se u obzir da su upravo razvoj autonomije i kompetencije jedni od glavnih zadataka adolescencije.

Razvoj odgovornosti kod djece

S obzirom da njihov opstanak i razvoj ovisi o ljudskoj skrbi, psi pružaju djeci priliku da uče o obvezama, vježbaju i budu motivirani za skrb o drugom živom biću te uče odgovornom preuzimanju i podjeli obiteljskih obaveza ističu Lakatoš i Vejmelka (2018). Briga za psa razvija osjećaj odgovornosti i brige za drugo živo biće. Nadalje, obveze vezane uz pse osposobljavaju djecu za bolju skrb o životinjama te ih uče kako se ponašati prema njima. Sama djeca smatraju kako je uključenost u skrb i brigu oko psa vrlo važan dio njihovog odnosa i daju mu visoki značaj. Prema iskazima roditelja, količina vremena koju djeca posvećuju skrbi za pse u stabilnom je porastu od 5. do 12. godine, uz paralelno smanjenje količine vremena koju provode s braćom i sestrama, a Lakatoš i Vejmelka (2018) navode

kako se temeljni stavovi prema psima izgrađuju tijekom ranog djetinjstva. Uključenost djeteta u skrb o psu u pozitivnoj je korelaciji s humanim stavovima i brigom za dobrobit životinja. Djeca već u ranoj dobi pokazuju razumijevanje za osnovne fiziološke potrebe životinja. Lakatoš i Vejmelka (2018) navode kako njihova percepcija životinja prolazi kroz tri razvojna stupnja:

- razdoblje 6-9 godina, kada je naglasak na emocionalnoj dimenziji odnosa sa životinjom;
- 10-13 godina, kada dolazi do povećanog kognitivnog i činjeničnog razumijevanja životinja te znanja o njima;
- te adolescencija, 13-16 godina, kada se naglo razvijaju etički stavovi o životinjama i zahvalnost prema životinjama i uživanju u prirodi općenito.

Slika 4. Djevojčica hrani psa (<https://www.wish.hr/7-savjeta-kako-pripremiti-psa-za-dolazak-bebe-u-kucu/> datum preuzimanja 18.8.2018.)

6. POTICANJE DJEČJEG RAZVOJA UZ TERAPIJSKOG PSA

Djetinjstvo je razdoblje u kojem se učenje i usvajanje novih vještina i znanja u najvećoj mjeri odvijaju kroz igru. Igra je spontani i najprirodniji način učenja za djecu. Tijekom igre djeca su motivirana, dobro raspoložena i upijaju informacije mnogo brže i prirodnije. Svakome je čovjeku svojstveno da motivacija u procesima pamćenja, učenja, povezivanja, prisjećanja ima vrlo važnu ulogu.

Kobešćak i sur. (2013) ističu kako bi djeci razvoj i učenje i usvajanje novih vještina i znanja postali zanimljiviji i ugodniji, osmišljen je projekt uvođenja terapijskog psa u obitelji djece s razvojnim teškoćama. Rezultati dosadašnjeg rada pokazuju utjecaj na različite razvojne aspekte koji se, uz stručnu savjetodavnu podršku ostvaruju ciljanim aktivnostima djeteta i terapijskog psa u kućnom ambijentu. Uključivanje terapijskog psa u rad s djecom s teškoćama u razvoju predstavlja interakciju između djeteta i treniranog terapijskog psa, uz vodstvo voditelja psa (jednog od roditelja), s ciljem ubrzanja napretka razvojnog procesa djeteta. Također Kobešćak i sur. (2013) ističu kako koristeći psa roditelj kod djeteta postiže ono što bi bez dodatne motivacije i opuštenosti često ostalo potisnuto, sakriveno, nedostupno. Pas predstavlja aktivnog sudionika u svakodnevnom životu djeteta, kao živo biće sa osjećajima i reakcijama na određene situacije koje dijeli s djetetom, te na taj način i roditelj i pas zajednički sudjeluju u kreiranju djetetovih pozitivnih reakcija.

Po svojoj prirodi, psi su prijateljski raspoloženi. Izreka “pas je čovjekov najbolji prijatelj” proizlazi iz njihove odanosti i tolerancije, bezuvjetnog prihvaćanja i želje za udovoljavanjem čovjeku. Prema Kobešćak i sur. (2013) psima nije važno ima li osoba koja se njima bavi (igra) neko tjelesno oštećenje, govorno-jezične ili komunikacijske poteškoće. Oni reagiraju na dodir, gestu, osmijeh, pogled, prihvaćaju osobu koja za njih pokaže interes. Upravo zbog djelovanja na pojedine razvojne aspekte, koji su zbog određene poteškoće usporeni ili nerazvijeni, djeca često nemaju dovoljan stupanj motivacije za rad, te im vježbe, pogotovo u kućnom ambijentu, mogu postati nezanimljive i dosadne. Zbog svoje privrženosti, dobroćudnosti i visokog stupnja tolerancije na različita neuobičajena manifestiranja raspoloženja i ponašanja, terapijski pas na djecu djeluje opuštajuće, potiče ih na komunikaciju te izaziva pokrete i radnje koje roditelj ne uspijeva potaknuti i/ili nametnuti ističu Kobešćak i sur. (2013). Uobičajenom igrom s psom (valjanje po podu, donošenje i bacanje loptice...) djeca iskazuju emocije, motivirana su za sudjelovanje u igri, poboljšavaju motoriku, stimulira se vježbanje i aktivnost, povećava samopouzdanje i osjećaj uspješnosti, itd.

Prema Kobešćak i sur. (2013) odnos djeteta i psa u velikoj mjeri određuje tijek njihove komunikacije. Veliki se dio odnosa uspostavlja spontano, otvoreno i iskreno, zbog međusobne privlačnosti životinja i djece. Djeca se sa životinjama vrlo lako poistovjećuju, te ih promatraju kao sebi ravne, kao svoje prijatelje. No, važno je istaknuti da u razvoju i stvaranju odnosa djeteta – pas, ključnu ulogu imaju voditelji psa, roditelji ili terapeuti. Dijete ne zna kako se treba brinuti o psu i na koji se način baviti njime, te preuzimaju obrazac ponašanja voditelja psa u komunikaciji i ponašanju s psom. Aktivnosti se osmišljavaju i usmjeravaju prema specifičnim potrebama svakog djeteta, te će se prema tome odrediti i pristup radu i način rada s djetetom i terapijskim psom.

Kobešćak i sur. (2013) navode kako Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet provodi program uključivanja pasa pomagača u obitelji djece s različitim razvojnim teškoćama. Kod djece s cerebralnom paralizom često su prisutne dodatne teškoće, npr.: osjeta, percepcije, kognicije, komunikacije i ponašanja, epilepsija i sekundarne mišićno koštane teškoće. U svom radu Kobešćak i sur. (2013) opisuju utjecaj uključivanja terapijskog psa na razvoj različitih razvojnih aspekata kod dvojice dječaka - blizanaca s cerebralnom paralizom, kroz longitudinalno praćenje razvoja od 2008. – 2011. g tj. od predškolske do osnovnoškolske dobi. Terapijski pas je pokazao izrazitu toleranciju, strpljenje i dosljednost pri izvođenju vježbi kod oba dječaka. Ovo istraživanje gotovo jedinstveno u svijetu jer se do sada nije u teoretskim razmatranjima, praksi ili u dostupnoj literaturi susretao ovakav sustavan način rada uz mobilnu podršku obiteljima s djecom s teškoćama u razvoju na području njihove edukacije ili rehabilitacije i pri tome se koristio terapijski pas kao pomagač u razvojnim procesima. Samim time autori smatraju da je ovaj prikaz slučaja vrlo vrijedan pokušaj da se pristupom i uvođenjem terapijskog psa u rehabilitaciju poboljšaju i osuvremene metode rada s djecom s teškoćama u razvoju kako bi ih se dodatno motiviralo na sustavno vježbanje. Time će i rezultati postati bolji i prije ćemo do njih doći.

6.1. Pomoć u poticanju govorno – jezičnog razvoja

Djeca s razvojnim teškoćama polaze terapijske i rehabilitacijske programe, u kojima motivacija za rad čini ključni element kako bi njihov razvojni put bio što uspješniji. Terapijski i rehabilitacijski procesi u kojima se nalaze djeca s razvojnim teškoćama, pa i programi u posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama, često za tu djecu predstavljaju napor, teške i nezanimljive situacije, pa čak i dosadu. Što su terapije dugotrajnije, djeca imaju sve manje motivacije za rad, nemaju želju za sudjelovanjem, a time se i njihov razvojni proces usporava.

Njihove sposobnosti i potencijali na taj način mogu ostati zatumljeni, potisnuti, skriveni (Jerbić, 2006/2007: 22).

Želeći djeci terapijske i rehabilitacijske procese učenja i usvajanja novih vještina i znanja učiniti zanimljivijima i ugodnijima, Jerbić (2006/2007) navodi projekt uvođenja terapijskog psa u terapijske i rehabilitacijske procese. Provođenje projekta započeto je u proljeće 2005. godine u Zagrebu, kao pilot – projekt u koji su bile uključene 3 grupe djece, iz odgojno – obrazovnih ustanova Suvag i Goljak. Njihovo dotadašnje iskustvo pokazalo je da se uvođenjem terapijskog psa u terapijske i rehabilitacijske procese kod djece s govorno – jezičnim i komunikacijskim teškoćama, dijete opušta i dodatno motivira za rad. Kako Jerbić (2006/2007) navodi da osim što služi za zabavu i opuštanje, terapijski pas igra veliku ulogu u poticanju govorno – jezičnog razvoja i komunikacije kod djece koja imaju takve teškoće.

Kao živo biće s osjećajima i reakcijama na određene situacije koje dijeli s djetetom, pas predstavlja aktivnog sudionika u procesu učenja, te na taj način i terapeut i pas zajednički sudjeluju u kreiranju djetetovih pozitivnih reakcija. Terapija sa psom nije čudotvorni lijek, isključiva zamjena za druge oblike terapije. Vrlo je prilagodljiva različitim vrstama terapijskih pristupa, jer djeca tijekom nje istodobno uživaju i uče.

6.2. Karakteristike rada s terapijskim psom

Jerbić (2006/2007) navodi kako je ovaj oblik rada orijentiran prvenstveno na podizanje kvalitete života djece s teškoćama u razvoju, postizanjem optimalne razine komunikacijskih i govorno jezičnih sposobnosti. Uvođenjem terapijskog psa želi se:

- poticati vokalizacija kod djece s nerazvijenim govorom;
- djelovati na motivaciju djece uključene u terapiju za izvršavanje zadataka;
- poticati i razvijati pozitivne komunikacijske i socijalne vještine, želju za govorom i interakcijom, te pozitivnu sliku o sebi;
- poticati i razvijati emocionalnu i socijalnu stabilnost;
- djelovati na psihofizički i kognitivni razvoj djece uključene u projekt;
- poticati pozitivne i poželjne oblike ponašanja;
- poticati bogaćenje rječnika;
- osvješćivati uvažavanje različitosti u svome okružju;
- poticati želju za učenjem, čitanjem i pisanjem;
- poticati kreativnost, te omogućiti djeci da prepoznaju vlastite sposobnosti i talente.

Slika 5. Terapijski pas i dijete (<http://www.in-portal.hr/in-portal-news/moderna-vremena/7061/psi-i-macke-mogu-pomoci-djeci-s-autizmom> datum preuzimanja 18.9.2018.)

7. PRIMJERI ISTRAŽIVANJA

7.1. Istraživanje uloge psa u dječjem emocionalnom i socijalnom funkcioniranju

Tijekom odrastanja roditelji i bliski prijatelji primarna su podrška dječjem emocionalnom i socijalnom funkcioniranju. No istraživanja sve češće pokazuju da se djeca predškolske i školske dobi obraćaju voljenom kućnom ljubimcu kada se nađu u kriznim situacijama kao što su bolest, tuga ili kada imaju potrebu povjeriti tajnu. Djeca dobivaju bezuvjetnu ljubav od svojih ljubimaca, posebno pasa. Dijete koje je odbačeno od strane vršnjaka jer ima smetnju u socijalnom funkcioniranju, može primiti značajnu količinu prihvaćanja i brige od svoga psa.

Istraživanje Kernsa i suradnika (2009), psihologa s Kent State Sveučilišta pokazalo je da je veza djeteta sa psom u snažnoj interakciji s odnosom koje dijete ima s roditeljima, ali i s vršnjacima kasnije tijekom odrastanja. Djeca koja imaju pozitivan odnos sa psom imaju sigurniju privrženost majkama i očevima te kvalitetniji i s manje sukoba odnos vršnjacima. Djeca koja provode više vremena sa psom u igri i u šetnji, razvijaju kvalitetniju povezanost s ljubimcem. S druge strane, ponašanje koje dijete pokazuje prema psu snažan je odraz odnosa dijete – majka. Dijete koje odrasta u sigurnom okruženju punom topline, ljubavi i podrške, pozitivnije će se odnositi prema psu, lakše će ga prihvatiti kao člana obitelji i razvit će kvalitetniji odnos s njime. Svoju vezu s majkom dijete prenosi u vezu s ljubimcem. Kerns i suradnici (2009) navode da dijete koje odrasta u kvalitetnom okruženju više će se brinuti za psa u smislu hranjenja, igranja, šetnje i drugih pozitivnih aktivnosti.

Kvalitetan odnos sa psom značajno doprinosi djetetovoj socijalnoj prilagodbi. Prema Kerns i sur. (2009) psi pružaju emocionalnu podršku, doprinose djetetovom samopoštovanju i jačaju njegove socijalne vještine. Dijete uči brinuti o živome biću što doprinosi razvoju njegove empatije.

7.2. Istraživanje komunikacije između psa i djeteta

Znanstvenici na Cambridgu 2017. proveli su opsežno istraživanje povezanosti djeteta sa psom kao kućnim ljubimcem. Kvaliteta tog odnosa ispitala se kroz sljedeće domene:

- zadovoljstvo odnosom
- osjećaji suosjećanja
- komunikacija
- konflikt.

Melson (2001) navodi kako se istraživala veza djeteta sa psom u odnosu na članove uže obitelji. Rezultati su pokazali da se djeca manje sukobljavaju sa psom nego s bratom ili sestrom te da svoju vezu sa psom procjenjuju više zadovoljavajućom nego onu s bratom ili sestrom. Ključni faktor koji utječe na kvalitetu povezanosti djeteta i psa je komunikacija. Dijete se otvara psu, priča mu o lijepim i ružnim iskustvima. Pas ostvaruje kontakt očima, nagnje glavu kao da stvarno razumije te pokazuje geste i pokrete koji nalikuju empatiji. Dijete to prepoznaje i stvara dojam da ga pas doista razumije. Pas ne osuđuje, ne prkosi, ne omalovažava, a to često znaju raditi članovi obitelji. Izražavanje osjećaja značajno doprinosi dječjem samopoštovanju i emocionalnom sazrijevanju te je prirodno sredstvo olakšavanja. Dijete u psu pronalazi utjehu.

8. PISANA PRIPREMA ZA PROVOĐENJE AKTIVNOSTI NA TEMU „MOJ PAS“

CILJ

Različitim aktivnostima omogućiti djeci da steknu znanja i predodžbe o psima, te ih upoznati s karakteristikama pojedinih pasmina pasa.

RAZVOJNE ZADAĆE

Tjelesni i psihomotorni razvoj

- poticati razvoj fine motorike ruku
- poticati razvoj složenih senzornih vještina i preciznosti
- zadovoljiti djetetovu potrebu za igrom
- Razvijati koordinaciju i preciznost pri korištenju predmeta

Socio-emocionalni razvoj i razvoj ličnosti

- Razvijati pozitivnu sliku o sebi
- Njegovati socijalne vještine, suradnički i timski odnos te međusobno dogovaranje
- Utjecati na razvoj pažnje, ustrajnosti i koncentracije u svim aktivnostima
- Utjecati na razvoj suradništva u skupnom radu
- Poticati na suradnju i planiranje kod grupnih aktivnosti
- Poticati djecu da se pridržavaju pravila u aktivnostima

Spoznajni razvoj

- razvijati pamćenje i operativno mišljenje kod djece
- poticati razvoj sposobnosti rješavanja problema (uočavanje, pretpostavljanje, pronalaženje rješenja)
- povećati trajanje pozornosti, pažnje i djetetova interesa

Govor, komunikacija, izražavanje i stvaralaštvo

- poticati razvoj govornih vještina (izražavanje emocija, prijašnjih iskustava, doživljaja, zaključaka)
- poticati međusobnu komunikaciju i suradnju
- poticati usvajanje vještina slušanja i razgovaranja
- bogatstvom materijala potaknuti, podržati i razviti stvaralačke mogućnosti djece

ORGANIZACIJSKI UVJETI

- Sobu dnevnog boravka, hodnik, dvoranu i dvorište pripremiti za provedbu svih aktivnosti
- Formirati centre aktivnosti i primjereno ih označiti
- Pripremiti dovoljno materijala i učiniti ga dostupnim djeci
- Omogućiti nesmetano kretanje između centara aktivnosti
- Zaštititi stolove, podove i sve radne površine te pripremiti zaštitnu odjeću za djecu

MATERIJALNI UVJETI

• Obruč	• Karton	• Spužva
• Lopta	• Vuna	• Fotografije pasa
• Čunjevi	• Češalj	• Plastelin
• Štapovi	• Četka	• Flomasteri
• Prepone	• Škare	• Kolaž papir
• Uže	• Ljepilo	• Drvene letvice
• Tkanina	• Hamer papir	• Brašno
• Elastična vrpca	• Tempere	• Knjige,
enciklopedije
• Neoblikovani materijali	• Akvarel	• Kostičke od gline

AKTIVNOSTI ZA OSTVARIVANJE ZADAĆA

1. UVODNE AKTIVNOSTI:

- Brojalica “Ima jedna kućica”

Ima jedna kućica

u kućici lutkica,

do lutkice mačkica,

do mačkice pas,

koji laje u sav glas

av, av, av, av.

- Pokretna igra “Pas i mačići”

Uloge: pas, mačka i mačići

Pas odlazi na određenu udaljenost od mačke i mačića. Za to vrijeme mačići se raštrkaju oko mačke. Kad pas potrči, mačići viknu: „Pas“ i trče što brže prema mački. Ako se mačić drži za mačku ili nekog drugog mačića koji se već drži za mačku, pas ga ne smije uhvatiti. Uhvaćeni mačić postaje pas. Ukoliko ni jedan mačić nije uhvaćen, pas ponovno odlazi na određenu udaljenost, mačići se razbježe. Igra se ponavlja.

- Poligon s preprekama

U dvorani vrtića postavljen je poligon s preprekama. Zadatak djece je proći poligon prema postavljenim preprekama (obruči, lopta, čunjevi, štapovi na postoljima, prepone i sl.)

2. CENTAR OBITELJSKIH I DRAMSKIH IGARA

- Povodac

Ponuđene su različite vrste užeta i tkanine. Djeca mogu samostalno izabrati od kojeg će materijala isplesti povodac.

- Ogrlica

Djeci su ponuđeni različiti materijali poput elastične trake, užeta, tkanine i različitih neoblikovanih materijala, pomoću kojih mogu izraditi ogrlicu za psa.

- Naš pas

Od kartona i vune zajedno s odgojiteljicom djeca izrađuju velikog psa. Vunu režu na dužinu od otprilike 10-ak cm koju zatim provlače kroz rupice u kartonu.

- Češljanje i šišanje psa

Zajedničkog psa kojeg su napravili s odgojiteljicom djeca mogu češljati i šišati.

3. CENTAR LIKOVNIH AKTIVNOSTI

- Otisak šape

Djeci su ponuđene spužve, škare, tempere i hamer papir. Spužvu izrežu u obliku šape psa koju mogu staviti u temperu te otisnuti na hamer papir.

- Modeliranje psa

Ponuđene su fotografije različitih pasmina pasa i plastelin različitih boja. Djeca promatraju fotografije i modeliraju psa po vlastitom izboru.

- Moj pas

Pomoću dvaju likovnih tehnika flomastera i akvarela djeca crtaju i slikaju svog psa ili psa kakvog bi željeli imati.

- Pas od geometrijskih likova

Kolaž papir djeca režu u obliku kvadrata, kruga, trokuta i pravokutnika. Odabrane likove lijepe na papir i slažu u oblik psa.

4. CENTAR GRAĐENJA

- Kućica za psa

Djeci su ponuđene drvene letvice i ljepilo. Samostalno izgrađuju kućicu za psa.

- Igračka za psa

Od različitih neoblikovanih materijala djeca izrađuju igračku za svog psa.

5. CENTAR POČETNOG ČITANJA I PISANJA

- Pisanje u brašnu

Ponuđena je velika posuda s brašnom, djeca po brašnu pišu ime psa.

- Ogrlica s imenom

Elastična traka i kuglice sa slovima abecede djeci su ponuđene kako bi izradili ogrlicu s imenom psa. Djeca provlače kuglice kroz elastičnu traku.

- Knjige i enciklopedije o psima

Djeca su ponuđene knjige i enciklopedije o različitim pasminama pasa. Djeca promatraju fotografije pasa te uočavaju različite veličine, boje, dlaku i oblik psa.

6. MATEMATIČKI CENTAR

- Pronađi para

Ponuđene su fotografije različitih pasmina pasa. Zadatak djece je pronaći dvije iste fotografije.

- Spoji sliku s brojem

Djeca su ponuđene dvije vrste kartica, kartice s brojevima i kartice sa slikama posudica za pse. Zadatak je spojiti broj s brojem posudica.

- Pronađi put

Različite vrste labirinata ponuđene su djeci, njihov zadatak je pronaći put od kućice do posudice.

7. ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI

- Zakopaj/iskopaj kosti

Djeca su ponuđene različite veličine kosti izrađene od gline. Na dvorištu vrtića brojalicom izaberemo dijete koje će zakopati kosti u pijesku, zadatak ostale djece je pronaći što više zakopanih kostiju. Pobjednik je ono dijete koje skupi najviše.

8. ZAVRŠNA AKTIVNOST

- Čitanje priče “Čupko”, Smolec I.

Odgojiteljica djeci čita priču, nakon pročitane odgojiteljica i djeca razgovaraju o pročitanoj.

9. ZAKLJUČAK

Djeca vole pse i to s dobrim razlogom – oni ih uče odgovornosti i nude im jednu posebnu vrstu zabave, prijateljstva i bezuvjetne ljubavi te stječu znanje o njima. Anastazija Azenić u svojem diplomskom radu *Odgojno - obrazovna uloga kućnih ljubimaca* navela je aktivnosti koje bi provela s djecom mlađe školske dobi, a jedna od njih je video koji prikazuje azil za napuštene pse u Osijeku. Smatram da je aktivnost odlična jer potiče djecu na razmišljanje o odgovornom ponašanju prema psima. Roditeljima je teško odlučiti kako se postaviti kada dijete zaželi psa i koju pasminu prihvatiti kao kućnog ljubimca. Ipak, činjenica da odrastanje uz psa donosi više prednosti nego mana zasigurno će svakom roditelju olakšati donošenje odluke.

Sudjelujući u raznim aktivnostima koje psi zahtijevaju od svojih vlasnika, djeca razvijaju samopouzdanje, samopoštovanje, osjećaj odgovornosti i predanosti. Pas pomaže u očuvanju dobrog zdravlja. Djeca mogu razvijati i motoričke vještine hraneći psa i uređujući mu krzno. Stoga pas pospješuje fizičku aktivnost kod djece. Mnogi roditelji svoju djecu štite od kontakta sa psom jer su u strahu da bi im mogli prenijeti kakvu bakteriju ili uzrokovati alergiju, istina je potpuno suprotna. Činjenica je da djeca koja žive sa psom imaju jak imunološki sustav i rijetko obolijevaju. Branka Barunčić u svojem diplomskom radu *Kućni ljubimci i odgoj i obrazovanje u dječjem vrtiću* provela je istraživanje s odgojiteljicama o provođenju aktivnosti na temu kućnih ljubimaca u dječjem vrtiću. Dobiveni rezultati pokazuju kako je najčešći razlog ne provođenja ove teme je mogućnost zaraze i ozljeda kao i neadekvatan prostor i materijali. Psi mogu biti osobito korisni za djecu s autizmom ili teškoćama u učenju. Autistična se djeca često oslanjaju na neverbalne signale u komunikaciji, baš kao što to rade psi, stoga kontakt s mačkom ili psom može pomoći autističnom djetetu u interakciji s ljudima. Za djecu s teškoćama u učenju psi mogu biti odličan lijek protiv stresa i frustracija. To potvrđuje Sandra Šepčić u svojem diplomskom radu *Terapijski i rehabilitacijski psi*, gdje navodi važnost upoznavanje djece s terapijskim i rehabilitacijskim psima, kao i važnost podizanja svijesti o potrebama osoba s teškoćama.

Ipak, mnogi će se složiti da je najveća prednost odrastanja uz psa - povezanost. Nevjerojatno je koliko se ukućani, a posebno oni najmlađi, vežu uz psa. On postaje član obitelji koji im pomaže da budu još bliskiji.

LITERATURA

1. Bolha, V. (2014). *Psima s ljubavlju – odgoj i školovanje*. Rijeka: Dušević & Kršovnik d.o.o.
2. Collins, S. (2012). *Moj pas – priručnik*. Zagreb: Znanje
3. Buljan – Flander, G., Karlović, A. (2004). *Odgajam li dobro svoje dijete – savjeti za roditelje*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.
4. Burić, H. (2006/2007). *Uloga kućnih ljubimaca u povećanju ljudske dobrobiti: utjecaj na razvoj djeteta*. *Dijete vrtić i obitelj*, 46, 2-5.
5. Sindik, J. (2006/2007). *Uloga kućnih ljubimaca u razvoju djeteta*. *Dijete vrtić i obitelj*, 46, 11-13.
6. Jerbić, L. (2006/2007). *Terapijski pas – pomoć u poticanju govorno – jezičnog razvoja*. *Dijete vrtić i obitelj*, 46, 21-23.
7. Cerinski, V. (2007). *Pas – čovjekov prijatelj i pomagač*. *Dijete vrtić i obitelj*, 49, 27-28.
8. Markočić, M. i sur. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti optimalnog razvoja predškolskog djeteta*. Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga
9. Lakatoš, M., Vejmelka, L. (2018). *Značaj životinja za djecu – Implikacije za pomagačke profesije*. *Ljetopis socijalnog rada*, 25, 101 – 130
10. Kobeščak, S., Selaković, T., Katalenić, L. (2013). *Poticanje dječjeg razvoja uz terapijskog psa – prikaz slučaja*. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 49, 2, 209-216
11. Šepčić, S. (2015). *Terapijski i rehabilitacijski psi*. Diplomski rad. FOOZOS
12. Azenić, A. (2016). *Odgojno-obrazovna uloga kućnih ljubimaca*. Diplomski rad. FOOZOS
13. Barunčić, B. (2016). *Kućni ljubimci i odgoj i obrazovanje u dječjem vrtiću*. Diplomski rad. FOOZOS
14. https://www.researchgate.net/publication/238335076_Child_Development_and_the_Human-Companion_Animal_Bond datum preuzimanja 23.9.2018.
15. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5800779/> datum preuzimanja 24.9.2018.

ABSTRACT

Dogs have a special bond with people, particularly with children. They are emotional animals that have positive impact on childhood and children's development in general. A dog is compassionate friend, entertainer, protector and teacher to children. Various studies have shown that dogs make educational and therapeutic impact on socio-emotional, cognitive and moral qualities of each child. Dogs develop child's responsibility and self-esteem, positively affect their overall health and encourage them to play and exercise. They make children calmer and help them relax as well.

Key words: child, dog, impact, development

PRILOZI

Slika 1: Sličnosti vuka i psa

Slika 2: Logo Međunarodne kinološke federacije

Slika 3: Fizička aktivnost psa

Slika 4: Dijete i pas

Slika 5: Djevojčica hrani psa

Slika 6: Terapijski pas i dijete